

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бакалавра

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 0301 «Соціально-політичні науки»

(код і назва галузі)

НАПРЯМУ

ПІДГОТОВКИ 6.030102 «Психологія»

(код і назва напрямку підготовки)

Заочна форма навчання

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ЕКЗАМЕНУ ІЗ ПСИХОЛОГІЇ**

НОРМАТИВНА ЧАСТИНА

Житомир

Розробники:

кафедра теоретичної та практичної психології

Журавльова Л.П.: доктор психологічних наук, професор кафедри теоретичної та практичної психології

Загурська І.С.: кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та практичної психології

Мазяр О.В.: кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та практичної психології

Литвинчук А.І.: асистент кафедри теоретичної та практичної психології

ВСТУП

Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену із психології призначається для студентів напряму підготовки 6.030102 Психологія соціально-психологічного факультету. Вона вміщує три частини: тестові завдання з дисциплін «Вікова психологія», «Диференційна психологія», «Загальна психологія», «Математичні методи у психології», «Соціальна психологія», «Експериментальна психологія» (згідно навчального плану) та професійно-орієнтоване завдання, яке узагальнює і систематизує теоретичні знання з перерахованих вище психологічних дисциплін і конкретизує їх в напрямку прикладного застосування.

ЗМІСТ

Загальна характеристика програми державного екзамену

Програма державного екзамену включає:

- I. Перелік розділів і тем.
- II. Список необхідної літератури. Перелік базових методик до курсу.
- III. Приклад професійно-орієнтованих завдань.
- IV. Критерії оцінювання знань та вмінь студентів.

I. Перелік розділів і тем

Державний екзамен для освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки 6.030102 «Психологія» передбачає оцінку знань та вмінь студентів з таких курсів:

- диференційна психологія
- загальна психологія
- математичні методи у психології
- соціальна психологія
- вікова психологія
- експериментальна психологія

«Диференційна психологія»

1. **Диференційно-психологічна парадигма вивчення людини.** Предмет та завдання диференційної психології. Дослідження індивідуальних відмінностей в ранніх психологічних теоріях. Передумови виникнення диференційної психології: експериментальна психологія і біологія. Основні диференційно-психологічні конструкти. Диференційно-психологічна парадигма у вивченні людини. Організм – тілесний фактор індивідуальності. Індивід – передумова особистості. Особистість – психологічний носій соціальних властивостей. Індивідуальність – інтегральна біопсихосоціальна характеристика людини. Людина як суб'єкт взаємодії зі світом.
2. **Загальні принципи диференційно-психологічного аналізу.** Принципи формального підходу до індивідуальності: принцип ієрархічності; принцип інваріантності; принцип координації; принцип індивідуальної єдності. Компоненти структури індивідуальності. Елементи індивідуальності та їх інтеграція в цілісну структуру. Ендофактори та екзофактори у детермінації міжіндивідуальної варіативності. Класифікація методів диференційної психології. Загальнонаукові методи. Психогенетичні методи. Методи аналізу документів. Власне психологічні методи. Нормативний напрямок. Поняття про нормальний розподіл даних. Кореляційно-факторний напрямок. Розподіл індивідуальних відмінностей. Особливості нормального розподілу. Відхилення від нормального розподілу. Умови, які впливають на розподіл: вибірка; засоби вимірювання; спеціальні фактори. Проблеми вимірювання ступеня змінюваності.
3. **Взаємодія факторів спадковості і середовища як основна передумова індивідуальних відмінностей.** Фактор спадковості як обмежуюча умова розвитку організму. Поняття оточуючого середовища: пренатальне середовище; соціальне середовище. Взаємовплив спадковості і середовища. Найбільш поширені помилкові стереотипи щодо впливу спадковості і середовища: спадковість супроти вродженого; схожість з батьками; успадкування набутих ознак; спадковість, середовище і змінюваність. Поведінка, що не є результатом наuczіння (тропізми, рефлексі, інстинкти). Тілобудова і поведінка. Селективне виведення. Дослідження нормативів поведінки. Дослідження структурних факторів у розвитку поведінки. Дослідження впливу на поведінку минулого досвіду. Статистичний аналіз родових відмінностей і схожості. Біологічні аспекти статевої диференціації.
4. **Диференційно-психологічні аспекти темпераменту.** Історико-психологічний аналіз поняття темпераменту. Типологія темпераменту. Властивості нервової системи як передумова темпераменту. Розвиток темпераменту в контексті психогенетичних і лонгітюдних досліджень. Конституціональні теорії темпераменту. Типологія Е. Кречмера. Типологія У. Шелдона. Вчення І.П. Павлова про чотири типи темпераменту. Психологічні теорії темпераменту. Типологія К.Г. Юнга. Уявлення про темперамент Г. Айзенка. Акцентуації темпераменту за К. Леонгардом. Властивості нервової системи як альтернативу типу ВНД у теорії Теплова-Небиліцина. Структура темпераменту в теорії В.М. Русалова. Сила нервової системи: як реактивність; як витривалість. Рухливість – інертність і лабільність нервових процесів. Баланс нервових процесів. Стативно-вікові особливості прояву властивостей нервової системи: зміна сили

- нервової системи; зміна рухливості нервової системи; зміна балансу нервової системи. „Довільні” і „мимовільні” методики вивчення властивостей нервової системи. Спостереження й опитування при дослідженні властивостей нервової системи. Шляхи підвищення надійності діагностики типологічних особливостей проявів властивостей нервової системи.
5. **Здібності та інтелект у структурі індивідуальності.** Проблема задатків, здібностей та інтелекту у диференційній психології. Загальні інтелектуальні здібності. Характеристика текстологічних підходів до інтелекту. Стійкість інтелектуальних вимірювань. Інтелект у структурі індивідуальних властивостей. Спадковість і середовище у в детермінації інтелектуальних відмінностей. Критерії та ступені важкості розумової відсталості. Поняття обдарованості, таланту і геніальності. Схильність до певного виду діяльності. Співвіднесення схильностей зі здібностями і обдарованістю. Загальні і спеціальні здібності. Зв'язок здібностей і обдарованості зі схильністю до певного виду діяльності. Компенсація здібностей. Діяльність як умова вимірювання здібностей та обдарованості. Методи вивчення феномену геніальності: біографічний аналіз; вивчення випадків; статистичне дослідження; аналіз висновків тесту на визначення розумового коефіцієнту; лонгітюдне дослідження.
  6. **Особливості статевих і вікових відмінностей.** Статеві відмінності у прояві властивостей нервової системи і темпераменту. Статеві відмінності в емоційній сфері. Відмінності у здібностях чоловіків і жінок. Особистісні відмінності чоловіків і жінок. Гендерні особливості поведінки.
  7. **Групові психологічні відмінності.** Групові відмінності: методологія і методи дослідження. Статеві відмінності: біологічна еволюція і соціальні традиції. Гендерні стереотипи. Критерії відмінностей між соціальними групами. Етнічна самосвідомість й етнічні переваги. Національний характер.
  8. **Диференційно-психологічні аспекти характеру.** Місце характеру у структурі індивідуальності. Характер та інші властивості індивідуальності. Структура характеру. Зв'язок характеру і темпераменту. Поняття про Я-концепцію. Поняття про самооцінку. Основні структурні компоненти характеру. Типологічна модель О.Ф. Лазурського. Типологічна модель Е. Фромма. Типологічна модель Е. Шострома. Типологічна модель К. Леонгарда. Типологічна модель О. Є. Лічко. Психологічні типологічні моделі.
  9. **Особистісні фактори поведінкових відмінностей.** Особистість: диференційно-психологічний аспект. Концепція особистісних рис. Теорії особистісних факторів. Ієрархічна організація особистості. Формально динамічна модель особистості. Функціональна особистість. Концепція особистісних рис (Г. Олпорт, Г. Айзенк). Теорії особистісних факторів (Р. Кеттелл, Модель Великої П'ятірки). Формально-динамічна модель особистості. Інтра- та інтеріндивідуальний статус особистості. Проблема слабкості індивідуальних відмінностей.
  10. **Диференційно-психологічні аспекти навчальної діяльності.** Типологічні особливості і успішність виконання різних розумових дій. Типологічні особливості і навчальна діяльність. Індивідуальні детермінанти процесу навчання і шкільна успішність. Пізнавальні стилі в учбовій діяльності. Індивідуальні детермінанти процесу навчання і шкільної успішності. Основні навчальні стратегії. Диференційна психологія навчання. Стилi педагогічної діяльності: емоційно-імпрровізаційний; емоційно-методичний; розмірковуюче-імпрровізаційний; розмірковуюче-методичний. Стилi спілкування і керівництва вчителями учнів: авторитарний; демократичний; ліберальний. Психолого-педагогічні особливості опитування учнів вчителями з різними стилями керівництва. Адекватність оцінювання вчителями учнів.
  11. **Диференційно-психологічні аспекти професійної діяльності.** Диференційно-психологічні аспекти становлення професіонала. Монотонна діяльність і типологічні особливості. Діяльність в екстремальних умовах. Стилi професійної діяльності. Інтелектуальна компетентність в процесі здобуття вищої освіти. Вибір професії і тип особистості. Суб'єктивні установки, продуктивність праці й задоволеність працею. Статеві особливості професійної діяльності. Статеві особливості професійної кар'єри.
  12. **Диференційно-психологічні аспекти педагогічної діяльності.** Статеві відмінності у навчально-виховній діяльності. Стилi діяльності, що характеризують підготовку вчителя до уроку. Стилi спонукання учнів до навчання. Стилi подачі навчального матеріалу.

«Загальна психологія»

1. **Предмет психології.** Визначення психології як науки: об'єкт та предмет вивчення. Розмежування наукової та побутової психології Історія психологічних вчень: вчення про душу, вчення про свідомість, наука про поведінку, наука про закономірності розвитку психіки. Поняття про психіку, основні функції. Основні форми прояви психіки: психічні процеси, психічні стани, психічні властивості та їх види.
2. **Загальна психологія в системі наук.** Структура сучасної психології. Галузі психології з критеріями конкретної діяльності, розвитку та взаємодії особистості та суспільства. Теоретичні та науково-практичні аспекти психології. Завдання сучасної психології. Розкриття принципів психології: детермінізм, єдність свідомості і діяльності, розвиток психіки і свідомості в діяльності,

системно-структурний, відображення. Методи психології. Основні методи: експеримент та спостереження. Допоміжні методи: анкети, бесіда, інтерв'ю, психологічні тести, діагностичні методи, вивчення продуктів діяльності.

3. **Зв'язок психології з іншими науками.** Місце психології в системі наукового знання: зв'язок з природничими, гуманітарними та технічними науками. Зв'язок психології з медичними науками: медициною, психіатрією. Зв'язок психології з технічними науками. Використання методів математичної обробки для аналізу результатів психологічного дослідження. Зв'язок психології з гуманітарними науками: мовознавство, літературознавство, суспільствознавство, історія, економіка, юриспруденція тощо. Взаємозв'язок психології та педагогіки. Врахування закономірностей психічного розвитку дитини у процесі організації навчально-виховного процесу. Філософські принципи як методологічна основа психологічних досліджень.
4. **Походження та історичний розвиток психіки тварин.** Розвиток форм відображення дійсності. Виникнення психіки як результат еволюції матерії. Особливості та види відображення неорганічної матерії. біологічні форми відображення. Подразливість та чутливість як передумови виникнення психіки. Розвиток психіки в філогенезі. Особливості відображення та форми пристосування до середовища тварин на різних стадіях розвитку психіки: сенсорній, перцептивній, інтелектуальній. Спілкування і „мова” тварин: Основні види та значення для пристосування до умов середовища. Залежність психіки від середовища і будови органів (ускладнення психічного відображення при ускладненні будови нервової системи). Суттєві відмінності психіки людини і тварини: відмінності в емоційній сфері; відмінності мислення; відмінності „мови”; відмінності у виконанні елементарної трудової діяльності; відмінності умов розвитку.
5. **Походження та історичний розвиток психіки людини.** Психологічні теорії філогенезу психіки людини. Умови переходу до вищої форми відображення – людської свідомості: біологічні передумови виникнення людської свідомості; роль праці в виникненні людської свідомості. Основні властивості психіки людини: умови розвитку та наявність свідомості.
6. **Мозок і психіка.** Рефлекторна природа психіки: психофізичні теорії психічного (вчення Декарта, Сеченова); вчення Павлова про рефлекторну природу психічного: умовні та безумовні рефлекси; вчення про дві сигнальні системи. Закони вищої нервової діяльності: іррадіації та концентрації процесів збудження та гальмування, взаємної індукції збудження та гальмування. Положення О.Р. Лурії про три блоки мозку і їх основні функції. Взаємодія енергетичного, аналітичного та регуляторного блоків мозку як умова адекватного психічного відображення. Функціональна асиметрія великих півкуль головного мозку.
7. **Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини.** Психіка і свідомість. Функції свідомість як вищий рівень психічного відображення Структура свідомості. Патологічні стани свідомості: пригнічення свідомості, затьмарення свідомості. Проблема несвідомого в психології. Класифікація несвідомих психічних явищ.
8. **Будова та властивості нервової системи.** Будова, функції та види нейронів. Аферентні і еферентні нерви. Центральна нервова система: будова та функції спинного та головного мозку. Відділи кори головного мозку та їх роль у функціонуванні психіки.
9. **Загальна характеристика особистості.** Поняття особистості у психології. Розмежування понять „людина”, „індивід”, „особистість”, „суб'єкт”. „індивідуальність”. Співвідношення біологічного і соціального у структурі особистості: структура особистості за С.Л. Рубінштейном; структура особистості за О.Г. Ковальовим; структура особистості за К.К.Платоновим; структура особистості за А.В.Петровським.
10. **Активність і спрямованість особистості.** Активність особистості і її життєва позиція. Спрямованість особистості як система мотивів її поведінки. Усвідомлювані мотиви особистості: інтереси, переконання, світогляд. Психологічний зміст та види. Неусвідомлювані мотиви: установки, потяги.
11. **Самосвідомість особистості.** Самосвідомість особистості: функції, структура, розвиток. Категорія „Я” в психології. Я-концепція та образ Я. Самооцінка та рівень домагань особистості. Психологічний захист особистості. Механізми психологічного захисту. Активний та пасивний психологічний захист.
12. **Розвиток особистості.** Поняття про розвиток. Рушійні сили розвитку особистості. Роль спадковості у розвитку особистості. Становлення особистості в процесі соціалізації. Роль активності у розвитку особистості. Культурно-історична теорія Л.С.Виготського.
13. **Темперамент.** Поняття про темперамент. Історичний зміст термінології у вченні про темперамент. Вчення І.П. Павлова про фізіологічні основи темпераменту. Основні психічні властивості, що характеризують темперамент. Психологічні характеристики типів темпераментів: реактивність, активність, пластичність, ригідність, екстраверсія, інтроверсія, емоційна збудливість. Роль темпераменту в трудовій і навчальній діяльності.
14. **Характер.** Поняття про характер. Структура характеру. Акцентуація рис характеру. Природні і соціальні передумови рис характеру. Формування характеру.

- 15.Здібності.** Поняття про здібності: визначення здібностей; структура здібностей; загальні, спеціальні здібності. Кількісна і якісна характеристика здібностей. Природні передумови здібностей. Здібності і спадковість. Формування здібностей. Рівні розвитку здібностей: залежність розвитку здібностей від навчання; здібності і інтереси; талант, його походження і структура; геніальність – вищий рівень розвитку здібностей. Здібності і завдання профорієнтації.
- 16.Зв'язок властивостей нервової системи та індивідуальних відмінностей.** Зв'язок фізіологічного та психологічного в індивідуальних відмінностях людини. Основні властивості нервової системи: сила; врівноваженість; динамічність-рухливість, лабільність.
- 17.Діяльність.** Активність і діяльність: а) потреба як джерело активності; б) види потреб. Поняття про діяльність. Відмінність діяльності людини і поведінки тварини. Структура діяльності. Керування дією та контроль за нею. Саморегуляція діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація діяльності. Освоєння діяльності: а) виникнення навичок, їх структура; б) взаємодія навичок; в) виникнення умінь; г) формування звичок; д) механізми оволодіння діяльністю.
- 18.Спілкування.** Поняття про спілкування. Комунікативна сторона спілкування: а) види комунікації; б) мовлення як процес спілкування за допомогою мови, його фізіологічні механізми; в) розвиток мовлення у дітей. Характеристика інтерактивної сторони спілкування. Перцептивна сторона спілкування. Психологічні механізми сприймання людини людиною. Спілкування і мовлення вчителя. Зворотній зв'язок у спілкуванні. Соціально-психологічний тренінг спілкування і психологічна служба в школі.
- 19.Міжособові стосунки в групах та колективах.** Групи і їх класифікація. Колектив як вища форма розвитку групи. Диференціація в групах і колективах. Інтеграція в групах і колективах.
- 20.Основні види діяльності людини. Ігрова діяльність.** Навчальна діяльність. Трудова діяльність.
- 21.Увага.** Поняття про увагу. Фізіологічні основи уваги: а) вчення І.П. Павлова, О.О. Ухтомського; б) сучасні дослідження фізіології уваги. Теорії уваги. Увага як регулятор психічної активності. Види і форми уваги. Структура (властивості) уваги. Розвиток та виховання уваги.
- 22.Відчуття.** Поняття про відчуття та сприймання, погляди на природу відчуттів. Рефлекторна природа відчуттів. Загальні властивості і закономірності відчуттів: а) якість, інтенсивність, тривалість відчуттів; б) пороги відчуттів; в) явище адаптації; явище синестезії і сенсibiliзації; г) компенсаторні можливості відчуттів.
- 23.Сприймання.** Поняття сприймання у психології. Фізіологічні основи сприймання. Характерні особливості сприймання (предметність, цілісність, константність, узагальненість). Сприймання як дія. Спостереження і спостережливості: а) роль моторних компонентів у сприйманні; б) спостереження і умови його ефективності.
- 24.Види відчуттів та сприймання.** Основні види відчуттів: екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні відчуття. Основні види сприймання за модальністю. Сприймання простору. Сприймання руху. Сприймання часу.
- 25.Пам'ять.** Поняття про пам'ять. Теорії пам'яті. Види пам'яті. Запамятовування і його види. Відтворення і його види. Уявлення пам'яті і їх особливості. Забування і збереження.
- 26.Мислення.** Загальна характеристика мислення. Розумові дії та мислительні операції. Форми мислення. Процес засвоєння понять. Процес розв'язування задач. Мислення та інтелект. Теорії інтелекту.
- 27.Уява.** Поняття про уяву. Соціальна природа уяви. Фізіологічні особливості процесів уяви. Процес створення образів уяви: аглютинація, гіперболізація, акцентування, схематизація. Роль уяви в ігровій діяльності дитини і творчій діяльності дорослого.
- 28.Індивідуальна особливості процесів пам'яті, мислення, уяви.** Індивідуальні особливості в процесах пам'яті. Типи пам'яті. Види мислення та його індивідуальні особливості. Якості розуму. Види уяви та її індивідуальні особливості.
- 29.Емоції та почуття.** Поняття про почуття та їх роль у практичній та пізнавальній діяльності. Фізіологічні основи почуттів. Теорії емоцій та почуттів у психології: теорія В.Вундта; теорія Джеймса-Ланге; інформаційна теорія П.В. Симонова.
- 30.Форми переживання почуттів.** Основні форми переживання почуттів: емоційний фон; прості емоції; настрій; афект; стрес. Основні емоціональні стани та їх зовнішній вираз. Теорія К. Ізарда.
- 31.Почуття та особистість.** Розвиток емоційної сфери. Почуття і особистість. Вищі почуття та їх види. Розвиток емоційної сфери.
- 32.Вираження емоцій у людини та тварини.** Принципи аналізу виразних рухів людини та тварини. Виникнення виразних рухів у філогенезі: рухи, що мають вроджені передумови; рухи, що попередньо виконувалися довільно. Розвиток виразних рухів у немовлят. Особливості виникнення окремих виразних рухів людини у процесі історичного розвитку.
- 33.Поняття про волю.** Поняття волю. Основні види дій людини: мимовільні, довільні, вольові. Структура вольового акту: простий вольовий акт; складний вольовий акт.
- 34.Вольова регуляція дій людини.** Прийняття рішення. Формулювання наміру. Переборення перешкод. Вольове зусилля.

«Математичні методи у психології»

- 1. Основні поняття математичної статистики.** Змінні та їх вимірювання. Вимірні шкали. Генеральна сукупність та вибірка. Репрезентативність вибірки. Статистична значимість. Залежність між змінними. Залежні та незалежні змінні. Статистичні таблиці та графіки. Параметрична та непараметрична статистика.
- 2. Міри центральної тенденції та міри мінливості.** Призначення мір центральної тенденції. Мода та медіана. Середнє арифметичне: обчислення та властивості. Вибір міри центральної тенденції. Призначення мір мінливості. Розмах та коефіцієнт осциляції. Дисперсія: обчислення та властивості. Стандартне відхилення та коефіцієнт варіації.
- 3. Статистичні гіпотези.** Психологічна і статистична гіпотези. Направлені і ненаправлені статистичні гіпотези. Особливості перевірки статистичної гіпотези. Помилка I роду та рівень значимості статистичного критерію. Помилка II роду та потужність статистичного критерію.
- 4. Виявлення відмінностей у рівні прояву ознаки.** Задача зіставлення і порівняння. U-критерій Манна-Уїтні. t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок. S-критерій Джонкіра. Алгоритм вибору критерію порівняння
- 5. Оцінка достовірності зсуву значень.** Задача дослідження змін. Критерій знаків (G). t-критерій Стьюдента для залежних вибірок. Критерій χ^2 Фрідмана. L-критерій тенденцій Пейджа. Алгоритм вибору критерію оцінки змін.
- 6. Факторний аналіз.** Мета факторного аналізу. Підготовка даних до факторного аналізу. Інтерпретація результатів факторного аналізу. Задача про кількість факторів. Особливості факторного аналізу. Місце факторного аналізу в структурі експерименту
- 7. Багатомірне шкалювання.** Загальна мета багатомірного шкалювання. Підготовка даних до багатомірного шкалювання. Логіка багатомірного шкалювання. Проблема розмірності при багатомірному шкалюванні. Інтерпретація результатів багатомірного шкалювання. Багатомірне шкалювання та факторний аналіз. Реплікуюче багатомірне шкалювання.
- 8. Кластерний аналіз.** Мета та методи кластерного аналізу. Підготовка даних до кластерного аналізу. Деревоподібна кластеризація: пошук відстаней між об'єктами, стратегії кластеризації та інтерпретація. Представлення результатів кластерного аналізу. Кластерний аналіз за методом В.Ю. Крилова та Т.В. Острякової.

«Соціальна психологія»

- 1. Соціальна психологія: предмет, завдання, історія становлення та місце у системі наукового знання.** Визначення соціальної психології як науки, її місце серед інших наук. Проблема предмету наукового пізнання як ключова для соціальної психології. Зв'язок соціальної психології з циклом психологічних та соціальних наук. Завдання соціальної психології.
- 2. Становлення соціальної психології як самостійної науки.** Розробка соціально-психологічної проблематики у межах філософії. "Психологія народів", "психологія мас". Роль психоаналітичної теорії у становленні соціальної психології. Теорія інстинктів соціальної поведінки". Експериментально-прикладний етап у розвитку соціальної психології: класична теорія організації та управління; неокласична теорія організації та управління. Експериментальний етап у розвитку соціально-психологічної науки: дослідження соціальної фасилітації та соціальної взаємодії; роль "групової динаміки" К. Левіна у побудові емпіричної методичної бази соціальної психології. Розвиток вітчизняної соціальної психології: розвиток соціальної психології у Радянському Союзі; внесок українських вчених у становлення соціальної психології.
- 3. Сучасна соціальна психологія в контексті реальних потреб суспільства (методологічні проблеми та методи соціальної психології).** Методологічні та методичні основи вітчизняної соціальної психології: три рівні наукового пізнання; розробка програми соціально-психологічного дослідження; вимоги до отримуваної в ході дослідження інформації. Методичне забезпечення соціально-психологічних досліджень: методи вивчення соціально-психологічної реальності (за Б.Г.Ананьєвим); методи активного соціально-психологічного навчання (за Ю.М.Ємельяновим) – дискусійні, ігрові методи та тренінг сенситивності. Основні напрямки та теорії зарубіжної соціальної психології. Сучасна соціальна психологія в контексті реальних потреб суспільства: загальна характеристика прикладної соціальної психології та основні напрямки застосування прикладної соціальної психології.
- 4. Соціальна психологія у системі зарубіжного наукового знання.** Біхевіористичний напрям: класичні та неокласичні теорії (теорія оперантного навчання (Б.Скінера), соціально-когнітивна теорія (А. Бандури). Когнітивний напрям в соціальній психології: структуралізм Ж. Піаже, теорія „соціальних уявлень /репрезентацій/” С. Московічі, Ж.-П.Кодол., Д. Жоделе та ін. Психоаналітичний напрям: соціально-психологічні теорії Шутца, К.Юнга, Е.Еріксона, К.Хорні та ін. Гуманістичний напрям: соціально-психологічні ідеї А.Маслоу, К.Роджерса та ін. Соціально-екологічна теорія У.Бронфенбреннера. Школа групової динаміки: К.Левін,

- Л.Фестінгер, Р.Ліппіт, Р.Уайт. Соціометричний напрям (Д.Морено). Транзакційний напрям (Е.Берн, Е.Кетріл, Ф.Кілпатрік, В.Ітельсон та ін.).
- 5. Проблема спілкування у соціальній психології.** Місце спілкування у системі суспільних та міжособистісних стосунків. Поняття спілкування у соціальній психології. Види спілкування. Розвиток спілкування в онтогенезі. Стадії розвитку потреби у спілкуванні, за М.І. Лісіною. Спілкування як форма вияву активності особистості. Єдність спілкування та діяльності.
  - 6. Спілкування як обмін інформацією. Інтерактивна та перцептивна сторони спілкування.** Спілкування як обмін інформацією: структура спілкування, поняття про комунікацію та її різновиди. Вербальні засоби комунікації, мова та мовлення; функції мови. Невербальні засоби комунікації: оптико-кінетична, паралінгвістична, екстралінгвістичні системи; простір і час, бар'єри спілкування: причини їх появи та засоби подолання. Інтерактивна сторона спілкування: поняття інтеракції, типи взаємодії в процесі спілкування. Поняття соціальної перцепції: специфіка дослідження соціальної перцепції, механізми міжособистісного сприймання, явище каузальної атрибуції, зміст та ефекти міжособистісного сприймання.
  - 7. Психологічний вплив на особистість та групу у процесі спілкування.** Поняття психологічного впливу на особистість і групу у соціальній психології. Міжособистісний вплив та способи протистояння йому: психологічна конструктивність-неконструктивність впливу; види психологічного впливу та протистояння йому (за О.В.Сидоренко). Види масового психологічного впливу: зараження як спосіб психологічного впливу, умови появи паніки, навіювання і наслідування як способи психологічного впливу, соціально-психологічні особливості моди і чуток як способів психологічного впливу.
  - 8. Соціально-психологічні особливості спілкування у класному колективі.** Особливості спілкування у шкільному класі. Інтимно-особистісне спілкування як провідна діяльність у підлітковому віці. Специфіка спілкування підлітка з дорослими.
  - 9. Соціально-психологічні особливості спілкування у конфліктних ситуаціях.** Конфлікт як ситуація зіткнення інтересів у спілкуванні. Конфлікти у міжособистісних відносинах, їх види та підходи до їх вивчення. Конкуренція, співробітництво, переговори, посередництво, арбітраж у взаєминах. Конфлікти та шляхи їх долання.
  - 10. Феномен групи з погляду соціальної психології.** Проблема групи в соціальній психології: поняття соціальної групи, її соціально-психологічні характеристики; класифікація груп. Загальна характеристика великих соціальних груп: основні характеристики великих соціальних груп; психологічні особливості етнічних груп. Соціально-психологічні особливості великих груп: характеристика організованих великих груп; особливості стихійних великих груп.
  - 11. Мала група в контексті соціально-психологічного пізнання. Динамічні характеристики малої соціальної групи.** Поняття малої групи, її соціально-психологічні характеристики: основні підходи до дослідження малої групи у сучасній соціальній психології; класифікація малих груп; концепції і моделі розвитку малої групи. Динамічні процеси в малій групі: механізми розвитку (ідеосинкразійний кредит лідера; нормативний вплив меншості; внутрігруповий конфлікт; ефекти поляризації і зсуву до ризику); механізми стабілізації (конформність; сумісність і спрацьованість; згуртованість). Нормативний вплив у групі: вплив норм групової більшості; вплив норм меншості. Керівництво і лідерство у малих групах: особливості керівництва і лідерства у групі; теорії походження лідерства; стилі і типологія лідерства. Прийняття групового рішення: прийняття рішення як теоретична проблема; прийняття рішення як практична проблема.
  - 12. Проблема прийняття групового рішення.** Індивідуальні та групові рішення. Аналіз якості групових рішень. Групові деформації. Етапи прийняття рішення.
  - 13. Проблема соціалізації особистості у соціальній психології.** Категорія особистості у соціальній психології: розмежування понять „індивід”, „суб'єкт”, „індивідуальність” та „особистість” у соціальній психології; соціально-психологічна структура особистості; соціально-психологічні теорії особистості. Соціально-психологічні проблеми соціалізації особистості: поняття „соціалізації особистості” у соціальній психології, його загальна характеристика; основні інститути та етапи соціалізації сучасної особистості; механізми процесу соціалізації особистості. Особистість у системі групових відносин: специфіка входження особистості в групу; роль як реалізація статусу і позиції особистості.
  - 14. Основні напрямки практичної соціальної психології у сфері взаємодії «вчитель-учень».** Конфліктність особистості та конфліктна особистість»: порівняти поняття. Особливості спілкування в системі вчитель-учень. Комунікативні бар'єри у спілкуванні.
  - 15. Особливості соціального розвитку сучасної особистості.** Механізми соціального розвитку особистості: єдність процесів наслідування, імітації та ідентифікації; статоворольова типізація; соціальна оцінка бажаної моделі поведінки; конформність; негативізм. Стереотипи розуміння соціального розвитку людини: стереотип обмеженості віку соціального розвитку людини; стереотип абсолютизації дитинства; психологічний фаталізм; стереотип абсолютизації задатків та здібностей людини; стереотип необмежених можливостей соціального розвитку людини.

Моделі соціального розвитку особистості: еволюційна модель; кризова (стрибокподібна) модель; модель трьох фаз; модель гетерохронного розвитку.

«Вікова психологія»

- 1. Об'єкт і предмет, мета і завдання вікової психології.** Структура вікової психології. Значення В.П. Місце вікової психології в системі наук. Вік як основна категорія В.П.Методологічні засади вікової психології. Принципи В.П. Історія розвитку вікової психології.
- 2. Методи вікової психології.** Класифікація методів Б.Г. Ананьєва. Характеристика специфічних методів вікової психології. Спостереження та експеримент як основні методи вікової психології. Порівняльний аналіз.
- 3. Поняття про психічний розвиток.** Розвиток і формування. Діалектико-матеріалістичне вчення про психічний розвиток. Рушійні сили психічного розвитку. Суперечності психічного розвитку.
- 4. Фактори психічного розвитку.** Роль спадковості та середовища у формуванні особистості. Принципи та закономірності психічного розвитку. Показники психічного розвитку.
- 5. Кризи у розвитку особистості.** Характеристика вікових криз. Теорія рекапітуляції (С. Холл). Психодинамічний підхід (З. Фройд). Соціогенетичний підхід (Е. Еріксон). Когнітивний підхід (Ж. Піаже). Рівні та стадії морального розвитку дитини (за Л.Кольбергом). Персоналогічний підхід (А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс). Культурно-історичний підхід (Л.С. Виготський). Концепція Д.Б. Ельконіна
- 6. Психологія пренатального розвитку. Особливості психічного розвитку немовляти.** Фаза новонародженості. Рефлекси та їх значення в житті людини. Криза новонародженості. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку немовляти. Розвиток емоційної сфери у немовлят. Комплекс пожвавлення. Розвиток пізнавальних процесів і моторики у немовлят. Спілкування з дорослими та його вплив на розвиток дитини у віці немовляти.
- 7. Особливості психічного розвитку в ранньому дитинстві.** Анатомо-фізіологічні передумови психічного розвитку в ранньому дитинстві. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві. Провідна діяльність у ранньому дитинстві. Новоутворення. Прямоходіння та його значення для розвитку дитини раннього віку. Розвиток психічних процесів в ранньому дитинстві. Розвиток самосвідомості дітей раннього віку. Криза 3-х років.
- 8. Теорії ігрової діяльності.** Вплив ігрової діяльності на розвиток дитини у дошкільному віці. Загальна характеристика сюжетно-рольової гри. Складові ігрової діяльності. Взаємостосунки дітей у грі.
- 9. Особливості психічного розвитку в дошкільному віці.** Анатомо-фізіологічні передумови психічного розвитку в дошкільному віці. Особливості розвитку пізнавальної сфери дошкільнят. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність дошкільників. Новоутворення дошкільного віку. Пізнавальний та розумовий розвиток дошкільника. Розвиток особистості дошкільника. Криза семи років. Психологічна готовність дитини до навчання у школі.
- 10. Загальна характеристика розвитку молодшого школяра.** Анатомо-фізіологічні можливості молодшого школяра. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Провідна діяльність молодшого школяра. Розвиток самосвідомості молодшого школяра. Розвиток спонукальної сфери молодшого школяра.
- 11. Особливості психічного розвитку в підлітковому віці.** Підліткова криза у різних психологічних теоріях. Криза підліткового віку. Анатомо-фізіологічна перебудова організму підлітків та її вплив на психічний розвиток. Формування особистості підлітка. Особливості взаємовідносин і спілкування підлітків з однолітками та дорослими. Розвиток пізнавальних процесів у підлітковому віці. Особливості учбової та трудової діяльності підлітків.
- 12. Особливості психічного розвитку в юнацькому віці.** Особливості анатомо-фізіологічного розвитку у юнацькому віці. Розвиток самосвідомості і самооцінки юнаків. Особливості формування світогляду у юнацькому віці. Спілкування юнаків з дорослими та однолітками. Дружба і любов у юнацькому віці. Учніня, трудова діяльність та вибір професії у юнацькому віці.
- 13. Особливості психічного розвитку в період ранньої дорослості.** Анатомо-фізіологічні особливості періоду ранньої дорослості. Розвиток психічних процесів у період дорослості. Психосоціальний розвиток у період дорослості (особистість, сім'я та робота; встановлення близьких стосунків; батьківство; професійний шлях). Періодизації та задачі розвитку у дорослих (Р. Хейвінгерст, Е. Еріксон, Д. Левінсон, Р. Гулд). Кризи віку дорослості.
- 14. Особливості психічного розвитку у віці середньої дорослості.** Фізичний розвиток (психофізіологічні та морфо-функціональні зміни, клімакс та менопауза, сексуальність у середньому віці).
- 15. Когнітивний розвиток в період середньої дорослості** (плинний та кристалізований інтелект, досвід та майстерність, зміна функцій інтелекту). Психосоціальний розвиток (задачі середнього віку, міжособистісні стосунки, зміни у професійній сфері).
- 16. Особливості психічного розвитку у віці пізньої дорослості.** Сучасні уявлення про старіння. Теорії старіння. Анатомо-фізіологічні особливості людей літнього віку. Особливості психічних процесів людей літнього віку. Психосоціальний розвиток у літньому віці. Допомога людям

літнього віку. Смерть і помирання: психологічні аспекти. Вплив соціальних установок на упереджене ставлення до людей літнього віку.

«Експериментальна психологія»

- 1. Становлення і розвиток експерименту в психології:** предмет та завдання експериментальної психології. Основні підходи до розуміння предмету експериментальної психології. Завдання експериментальної психології. Передумови розвитку експериментальної психології. Витоки експериментальної психології: розвиток експерименту в філософії. Психофізіологія як емпірична база психологічних досліджень. Розвиток експериментальних досліджень в психології. Вітчизняна експериментальна психологія.
- 2. Методологія науки. Нормативи наукового мислення:** поняття про наукове мислення. Принципи наукового мислення. Науковий метод та його характеристика. Поняття про методологію науки. Рівні методології. Функції методології. Методологічні принципи експериментальної психології.
- 3. Структура наукового дослідження: поняття про наукову проблему.** Теорія як реконструкція психологічної реальності. Теорія та її структура. Гіпотеза наукового дослідження. Характеристика основних типів гіпотез.
- 4. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень:** експериментатор: його особистість і діяльність. Особистість учасника та ситуація психологічного дослідження. Етичні аспекти психологічних досліджень. Згода на участь у психологічному експерименті. Правове регулювання психологічних досліджень. “Наукове шахрайство” та чистота експерименту.
- 5. Описові методи в психологічному дослідженні. Поняття про спостереження:** класифікація методів психологічного дослідження. Поняття про описові методи. Біографічний метод у психологічному дослідженні. Аналіз продуктів діяльності. Архівний метод у психологічному дослідженні. Бесіда, інтерв'ю та анкетування у психологічному дослідженні. Стандартизовані опитувальники та тести як методи психологічного дослідження. Спостереження як метод психологічного дослідження. Місце спостереження у психологічному експерименті.
- 6. Кореляційний та експериментальний підходи у психології. Поняття про кореляційне дослідження:** поняття про експериментальні та кореляційні дослідницькі плани. Специфіка кореляційного дослідження, його відмінність від експерименту. Планування кореляційних досліджень. Галузеві кореляційні дослідження.
- 7. Експеримент як метод психологічного дослідження:** поняття про психологічний експеримент. Види експерименту. Лабораторний та природний експерименти. Формуючий та констатуючий експерименти. Реальний та ідеальний експерименти, “експеримент повної відповідності”. Структура психологічного експерименту. Поняття про експериментальну гіпотезу. Залежна змінна в експерименті. Незалежна змінна в експерименті. Експериментальна валідність: види валідності. Фактори, що загрожують внутрішній валідності експерименту. Фактори, що загрожують зовнішній валідності експерименту.
- 8. Галузеві експерименти в психології:** експериментальні дослідження в загальній психології та психофізіології. Розвиток людини: перспективи експериментального дослідження. Експерименти в соціальній психології. Роль експерименту у медичній психології, психотерапії та консультуванні. Експериментальні дослідження у сфері організаційної психології та психології праці.
- 9. Стратегії та плани експериментальних досліджень:** стратегії експериментального дослідження. Класифікація експериментальних планів. Поняття про якісні та кількісні експериментальні плани. Поняття про внутрішньогрупові та міжгрупові експериментальні плани. Доекспериментальні, квазіекспериментальні плани та плани істинних експериментів в психології. Поняття про плани з однією незалежною змінною та про факторні плани. Плани експерименту з малим N. Факт і артефакт у експерименті. Проблема контролю в експерименті. Контроль суб'єктивних впливів. Контроль ефекту послідовності. Контроль константності умов. Контроль еквівалентності груп. Особливості контролю в експериментах з маленьким N.
- 10. Дослідницька програма:** поняття про дослідницьку програму. Постановка проблеми експериментального дослідження. Теоретичний аналіз проблеми. Вибір змінних та формулювання експериментальних гіпотез. Вибір стратегії та планів експериментального дослідження. Деонтологічний аналіз психологічних досліджень. Згода на участь у психологічному дослідженні. Аналіз ресурсів експерименту. Вибір та обґрунтування методів виміру експериментального ефекту. Протокол експерименту.
- 11. Аналіз та інтерпретація результатів експерименту:** поняття про кількісний аналіз. Типи аналізу. Статистична обробка експериментальних даних. Визначення середніх показників ознаки. Визначення міри мінливості ознаки. Виявлення відмінностей в рівні прояву ознаки. Оцінка достовірності зсуву значень. Виявлення відмінностей у розподілі ознак. Аналіз факторних експериментів. Використання комп'ютеру для обробки експериментальних даних. Текстовий редактор Microsoft Word, табличний редактор Microsoft Excel, пакет програм Statistica. Поняття про якісний аналіз та інтерпретацію результатів експериментальних досліджень. Узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків.

12. **Узагальнення та представлення результатів експериментальних досліджень:** поняття про науковий стиль. Основні вимоги до мови наукового звіту. Структура та оформлення наукового звіту. Вимоги до виступів з представлення результатів наукового дослідження. Відеозвіти та стендові доповіді. Використання комп'ютеру для представлення результатів експерименту. Текстовий редактор Microsoft Word, табличний редактор Microsoft Excel, редактор презентацій Power Point, пакет програм Statistica. Статистичні таблиці. Графіки та функції. Діаграми, гістограми та малюнки у представленні даних експерименту.

II. Список необхідної літератури

«Диференційна психологія»

1. Анастаси А. Дифференциальная психология / Психология индивидуальных различий. Тексты / Под редакцией Ю. В. Гиппенрейтера, В. Я. Романова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 8-14.
2. Асмолов А.Г. Психология личности: Учебник. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
3. Брушлинский А. В. О взаимосвязи природного и социального в психологическом развитии человека // Проблемы генетической психофизиологии. – М., 1978. – С. 11-21.
4. Государев Н.А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах: Учебное пособие. – М.: «Ось-89». – 112 с.
5. Егорова М. С. Психология индивидуальных различий. – М.: Планета детей, 1997. – 328 с.
6. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2006. – 544 с.
7. Ковалев А.Г., Мясичев В.Н. Психические особенности человека. Т. 1. Характер. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1957. – 264 с.
8. Кречмер Э. Строение тела и характер. – М.: Педагогика-Пресс, 1995. – 608 с.
9. Крутецкий В.А. Проблемы характера в трудах советских психологов // Вопросы психологии. – 1957. – № 6. – С. 127-145.
10. Левонтин Р. Человеческая индивидуальность: наследственность и среда. – М., 1993.
11. Лейтес Н.С. Об умственной одарённости. Психологические характеристики некоторых типов школьников. – М.: Издательство Академии Педагогических наук РСФСР, 1960. – 216 с.
12. Леонгард К. Акцентуированные личности / Пер. с нем. – К.: Вища школа. Головное изд-во, 1981. – 392 с.
13. Либин А.В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций: учебное пособие. – М.: Эксмо, 2006. – 544 с.
14. Мазяр О.В. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Диференційна психологія» // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. – Житомир, 2009. – С. 123-171.
15. Мазяр О.В. Диференціальна психологія: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. – 284 с.
16. Машков В.Н. Дифференциальная психология человека. – СПб.: Питер, 2008. – 288 с.: илл.
17. Мейли Р. Факторный анализ личности / Психология индивидуальных различий. Тексты / Под редакцией Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 84-100.
18. Мерлин В.С. Психология индивидуальности / Под редакцией Е.А.Климова. – М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 448 с.
19. Небылицын В.Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий. – М.: Издательство «Наука», 1976.
20. Одарённые дети: Перевод с англ. / Общ. ред. Г.В. Бурменской и В.М. Слущкого; предисловие В.М. Слущкого. – М.: прогресс, 1991. – 376 с.
21. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.Я. Романова. – М.: ЧеРо, 2000.
22. Равич-Щербо И.В. Исследование природы индивидуальных различий методом близнецов / Психология индивидуальных различий. Тексты / Под редакцией Ю. В. Гиппенрейтера, В. Я. Романова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 101-121.
23. Рубинштейн С.Л. Проблема способностей и вопросы психологической теории / Психология индивидуальных различий. Тексты / Под редакцией Ю. В. Гиппенрейтера, В. Я. Романова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 59-68.
24. Рыбалко Е.Ф. Возрастная и дифференциальная психология. – СПб.: Питер, 2001.
25. Теплов Б.М. Исследование свойств нервной системы как путь к изучению индивидуально-психологических различий // Теплов Б. М. Избранные труды: В 2-х т. Т. II. – М.: Педагогика, 1985. – С. 137-168.
26. Фридрих В. Близнецы. – М.: «Прогресс», 1985. – 214 с.
27. Холодная М.А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с.
28. Шелдон У. Анализ конституционных различий по биографическим данным / Психология

индивидуальных различий. Тексты / Под редакцией Ю. В. Гиппенрейтера, В. Я. Романова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – С. 252-261.

29. Штерн В. Дифференциальная психология и её методологические основы. – М., 1988.

«Загальна психологія»

1. Гамезо М. В., Домашенко И.А. Атлас по психологии. – М., 1986. – 272 с.
2. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию. – М.: Изд-во МГУ, 1988.
3. Гиппенрейтер Ю.Б. Неосознаваемые процессы // Общая психология. Тексты: В 3 т. Т.1. – С. 151-164.
4. Коломинский Я.Л. Человек: психология. – М.: Просвещение, 1986.
5. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. – К., 1999.
6. Маклаков А.Г. Общая психология. – СПб.: Питер, 2002.
7. Немов Р.С. Психология. Книга 1. – М., 1999. – 688 с.
8. Общая психология / Под ред. А.В. Петровского. – М., 1986. – 464 с.
9. Общая психология / Под ред. В.В. Богословского и др. – М.: Просвещение, 1981. – 384 с.
10. Общая психология: курс лекций / Сост. Е.М. Рогов. – М., 1999.
11. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2003. – 720 с.
12. Психология. Словарь / Под ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. – М.: Политиздат, 1990. – 496 с.
13. Психологія / За ред. Г.С.Костюка. – К.: Рад.школа, 1968. - 572 с.
14. Психологія / За ред.Ю.Л.Трофімова. – К.: Либідь, 2001. – 558 с.
15. Хрестоматия по психологии / Под ред. А.В.Петровского. – М., 1987. – 448 с.

«Математичні методи у психології»

1. Артемьева Е.Ю., Мартынов Е.М. Вероятностные методы в психологии. – М., 1975. – 206 с.
2. Балл Г.А. Проблемы взаимодействия психологии с формализованными научными дисциплинами // Психологический журнал. – 1989. – Т. 10. – № 6. – С. 34-40.
3. Беспалько И.Г. О некоторых неясных вопросах психологической интерпретации факторов в факторном анализе // Психологический журнал. – 1987. – Т. 8. – № 3. – С. 137-145.
4. Бешелев С.Д., Гурвич Ф.Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. – М., 1980. – 263 с.
5. Битинас В.П. Многомерный анализ в педагогике и педагогической психологии. – Вильнюс, 1971. – 347 с.
6. Венецкий И.Г. Вариационные ряды и их характеристики. – М.: Статистика, 1970. – 158 с.
7. Власов К.П., Власов П.К., Киселева А.А. Методы исследований и организация экспериментов. – Х.: Гуманитарный центр, 2002. – 256 с.
8. Выборочный метод в социологии / Под ред. А. Ермолаева. – М., 2000. – 26 с.
9. Гайда В.К. Приемы измерений и статистические способы обработки их результатов в психологическом исследовании // Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В.Д. Балин, В.К. Гайда, В.К. Гербачевский и др. / Под общей ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – СПб.: Питер, 2000. – С. 5-33
10. Гласс Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. – М., 1976. – 495 с.
11. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента / Пер. с англ. – М., 1982. – 464 с.
12. Гусев А.Н., Измайлов Ч.А., Михалевская М.Б. Измерение в психологии: общий психологический практикум – М.: Смысл, 1997. – 286 с.
13. Джужа Н.В. Применение методов непараметрической статистики в психолого-педагогических исследованиях // Вопросы психологии. – 1987. – № 4. – С. 145-151.
14. Докторов Б.З. Об использовании методов факторного анализа в работах советских исследователей // Вопросы психологии. – 1969. – № 2. – С. 142-146.
15. Дронов С.В. Многомерный статистический анализ. – Барнаул: Изд-во Алтайского гос. ун-та, 2003. – 213 с.
16. Дюк В.А. Компьютерная психодиагностика. – СПб.: Братство, 1994. – 363 с.
17. Захаров В.П. Применение математических методов в социально-психологических исследованиях. – Л.: ЛГУ, 1985. – 64 с.
18. Ивлиев Ю.А. Новые математические методы в психологии, их разработка и применение (проблемное исследование) // Психологический журнал. – 1988. – Т. 9. – № 1. – С. 117-126.
19. Ивлиев Ю.А. О методе математического моделирования субъективных отношений // Психологический журнал. – 1987. – Т. 8. – № 5. – С. 137-140.
20. Корнев Г.В. Математическая модель психомоторного акта // Психологический журнал. – 1981. – Т. 2. – № 3. – С. 124-140.
21. Крылов В.Ю. Актуальные проблемы математической психологии // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13. – № 6. – С. 13-25.
22. Крылов В.Ю. Математические методы в психологии // Психологический журнал. – 1980. – Т. 1. – № 6. – С. 26-35.

23. Крылов В.Ю. Метод математического моделирования структуры субъективных отношений // Психологический журнал. – 1986. – Т. 7. – № 4. – С. 36-46.
24. Крылов В.Ю. О многомерном шкалировании в неметрических пространствах // Психологический журнал. – 1987. – Т. 8. – № 5. – С. 140-142.
25. Крылов В.Ю., Острякова Т.В. Новые методы кластерного анализа на основе психологической теории развития понятий Л.С. Выготского // Психологический журнал. – 1995. – Т. 16. – № 1. – С. 130-137.
26. Куравский Л.С., Малых С.Б. Применение марковских моделей для анализа эволюции психологических характеристик в популяции // Вопросы психологии. – 2003. – № 4. – С. 51-62.
27. Левандовский Н.Г. О корректности применения факторного анализа и о критериях факторизации // Вопросы психологии. – 1980. – № 5. – С. 138-143.
28. Лосик Г.В. Исследование восприятия гласных методом многомерного шкалирования // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13. – № 2. – С. 67-75.
29. Мартин Д. Психологические эксперименты: Секреты механизмов психики. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 480 с.
30. Математическая психология: методология, теории, модели / Под ред. В.Ю. Крылова. – М.: Наука, 1965. – 236 с.
31. Мельников В.М., Ямпольский Л.Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М., 1985. – 319 с.
32. Музика О.Л. Курсові роботи з психології: навчально-методичний посібник. – Житомир, 1999. – 38 с.
33. Налимов В.В. О возможности метафорического использования математических представлений в психологии // Психологический журнал. – 1981. – Т. 2. – № 3. – С. 39-48.
34. Общая психодиагностика. Основы психодиагностики, немедицинской психотерапии и психологического консультирования / Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Изд-во Моск.ун-та, 1987. – 304 с.
35. Орехов А.Н., Ильясов И.И. Опыт построения математизированной теории психических процессов // Психологический журнал. – 1985. – Т. 6. – № 1. – С. 49-60.
36. Паниотто В.И. Структура межличностных отношений: Методика и математические методы исследования. – К., 1975. – 127 с.
37. Паповян С.С. Эксперимент в прикладной социальной психологии: актуальные проблемы статистического анализа данных // Психологический журнал. – 1985. – Т. 6. – № 6. – С. 90-101.
38. Петренко В.Ф. Психосемантика сознания. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 208 с.
39. Похилько В.И., Федотова Е.О. Техника репертуарных решеток в экспериментальной психологии личности // Вопросы психологии. – 1984. – № 3. – С.151-157.
40. Пріснякова Л. Можливості математичного моделювання психологічних процесів // Психологія і суспільство. – 2003. – № 2. – С. 90-96.
41. Савченко Т.Н. Развитие математической психологии: история и перспективы // Психологический журнал. – 2002. – Т. 23. – № 5. – С. 32-41.
42. Свалов Н.Н. Вариационная статистика. – М.: Лесная промышленность, 1977. – 177 с.
43. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. – СПб.: ООО "Речь", 2000. – 350 с.
44. Солсо Р.Л., Джонсон Х.Х., Бил М.К. Экспериментальная психология: практический курс. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 528 с.
45. Справочник по прикладной статистике. В 2-х т. Т.1. / Под ред. Э. Ллойда, У. Ледермана, Ю.Н. Тюрина. – М.: Финансы и статистика, 1989.
46. Степанский В.И., Осницкий А.К., Гренадер В.Б. Применение нормированных коэффициентов в исследовании вероятностного прогнозирования // Вопросы психологии. – 1980. – № 1. – С. 116-121.
47. Суходольский Г.В. Основы математической статистики для психологов. – Л.: ЛГУ, 1972. – 428 с.
48. Тарасов В.Б., Чернышев А.П. О применении "нечеткой" математики в инженерной психологии // Психологический журнал. – 1981. – Т. 2. – № 4. – С. 110-123.
49. Теорія статистики: Навчальний посібник / Вашків П.Г., Пастер П.І., Сторожук В.П., Ткач Є.І. – К.: Либідь, 2001. – 320 с.
50. Терехина А.Ю. Многомерное шкалирование в психологии // Психологический журнал. – 1983. – Т. 4. – № 1. – С. 76-88.
51. Урбах В.Ю. Статистический анализ в биологических и медицинских исследованиях. – М.: Медицина, 1975. – 295 с.
52. Франселла Ф. Баннистер Д. Новый метод исследования личности – М., 1987. – 236 с.
53. Фридман Л.М. Моделирование в психологии и психология моделирования // Вопросы психологии. – 1977. – № 2. – С. 15-29.
54. Фридман Л.М. О путях развития математической психологии // Вопросы психологии. – 1970. – № 4. – С. 13-24.

55. Хазанов Ю.С. Статистика. – М.: Статистика, 1974. – 192 с.
56. Циба В.Т. Основы теории квалиметрии: навчальний посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 160 с.
57. Шепард Р.Н. Многомерное шкалирование и безразмерное представление различий // Психологический журнал. – 1980. – Т. 1. – № 4. – С. 72-84.

«Соціальна психологія»

---

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – С. 7-53.
2. Ануфриева Н.М. и др. Социальная психология: Курс лекций / Н.М.Ануфриева, Т.Н. Зелинская, Н.Е.Зелинский. – 3-е изд., перераб и доп. – К.: МАУП, 2000. – С.108-116.
3. Битянова М.Р. Социальная психология: наука, практика и образ мыслей: учебное пособие. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – С. 57-66.
4. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.
5. Виноградова С.М. Психология массовой коммуникации: учебник для бакалавров / С.М. Виноградова Р.С. Мельник. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 512 с.
6. Волков И.П. Исследование лидерства как функции групповой задачи // Социальная психология в трудах отечественных психологов / Сост. А.Л. Свенцицкий. – СПб.: Питер, 2000. – С. 199-205.
7. Горелов И.Н. Умеете ли вы общаться?: Кн. для учащихся. – М.: Просвещение, 1991. – 144 с.
8. Грехнев В.С. Культура педагогического общения. – М.: Просвещение, 1990. – 144 с.
9. Гэри Л. Уэлс, Луус Э. Полицейское опознание как эксперименты: социальная методология как основа для правильного проведения опознаний // Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. – СПб.: Питер, 2000. – С. 505-520.
10. Донцов А.И. О понятии «группа» в социальной психологии // Социальная психология в трудах отечественных психологов/ Сост. А.Л. Свенцицкий. – СПб.: Питер, 2000. – С. 211-221.
11. Емельянов Ю.Н. Обучение общению в учебно-тренировочной группе// Социальная психология в трудах отечественных психологов / Сост. и общ. ред. А.Л. Свенцицкого. – СПб.: Питер, 2000. – С. 414-424.
12. Ефимова Н.С. Социальная психология: учебник для бакалавров / Н.С. Ефимова, А.В. Литвинова. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 442 с.
13. Заброцкий М.М., Максименко С.Д. Технологія спілкування. – К.: Главник, 2005. – 109 с.
14. Зимбардо Ф. Стэнфордский тюремный эксперимент // Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. – СПб.: Питер, 2000. – С. 296-320.
15. Зимбардо Ф. Застенчивость. – М.: Педагогика, 1991. – 208 с.
16. Ильин В.А. Психология лидерства: учебник для бакалавриата и магистратуры. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 311 с.
17. Киричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы // Социальная психология в трудах отечественных психологов / Сост. А.Л. Свенцицкий. – СПб.: Питер, 2000. – С. 205-211.
18. Коноваленко М.Ю. Психология общения: учебник для СПО / М.Ю. Коноваленко, В.А. Коноваленко. – М.: Издательство Юрайт, 2016. – 468 с.
19. Корнев М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія: підручник. – К., 1995. – С. 6-42.
20. Корягина Н.А. Психология общения: учебник и практикум для академического бакалавриата / Н.А. Корягина, Н.В. Антонова, С.В. Овсянникова. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 440 с.
21. Крысько В.Г. Социальная психология: словарь-справочник. – Минск: Харвест; Минск: АСТ, 2001. – 688 с.
22. Крысько В.Г. Социальная психология: учебник для бакалавров / В.Р. Крысько. - Четвёртый изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 553 с.
23. Кузьмин Е.С. Связь социальной психологии с другими психологическими науками // Социальная психология в трудах отечественных психологов / Сост. и общ. ред. А.Л. Свенцицкого. – СПб.: Питер, 2000. – С. 9-15.
24. Лебедев-Любимов А. Психология рекламы. – СПб.: Питер, 2002.- 368 с.: ил.
25. Ложкин В.Г., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта: учеб. пособие. – К.: МАУП, 2000. – С. 91-130.
26. Майерс Д. Социальная психология. Интенсивный курс. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2000. – С. 34-50.
27. Межличностное общение: Хрестоматия / Сост. и общ. ред. Н.В. Казариновой, В.М. Погорьши. – СПб.: Питер, 2001. – 512 с.
28. Мейжис І. Соціальний капітал як предмет вивчення у соціальній психології // Соціальна психологія: Український науковий журнал. – 2006. – № 2 (16). – С. 31-48.
29. Милграм С. Эксперимент в социальной психологии. – СПб.: Питер, 2000. – 336 с.
30. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 624 с.
31. Немов Р.С. Социальная психология: учебник для бакалавров / Р.С. Немов, В.Р. Алтунина. – М.: Издательство Юрайт, 2011. – 427 с.
32. Новиков В.В. Социальная психология сегодня: отвечать действиями // Психологический

- журнал. – 1993. – № 4. – С. 16-23.
33. Ольшанский Д.В. Психология масс. – СПб.: Питер, 2001. – 368 с.
  34. Орбан-Лембрик Л.Е. Перспективні напрями розвитку соціальної психології в контексті реальних потреб суспільства. // Соціальна психологія: Український науковий журнал. – 2003. – № 1. – С. 5-27.
  35. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с.
  36. Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. – СПб.: Питер, 2000. – 528 с.
  37. Панфилова М.А. Игротерапия общения. – М., 2000. – 160 с.
  38. Пірен М.І. Лідерство: сутність та реалізація в українському суспільстві: навч. посібник / М.І. Пірен. - К. Видавництво університету "Україна", 2012. – 232 с.
  39. Практикум з психодіагностики / Укладачі: Музика О.О., Остринська В.М., Остринський В.В. – Житомир, 1999 / або 2000 р. – С. 12-73.
  40. Прикладная конфликтология: Хрестоматия / Сост. К.В. Сельченко. – Мн.: Харвест, 1999. – 624 с.
  41. Професійно-орієнтовані завдання з психології: навчальний посібник / за ред. О.Л. Музики. – Житомир, 2009. – 332 с.
  42. Психология подростка. Полное руководство / Под редакцией члена-корреспондента РАО А.А. Реана – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 432 с.
  43. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
  44. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. – СПб.: Питер, 1998. – 480 с.
  45. Свенцицкий А.Л. История формирования научного социально-психологического знания // Социальная психология в трудах отечественных психологов / Сост. и общ. ред. А.Л. Свенцицкого. – СПб.: Питер, 2000. – С. 20-40.
  46. Свенцицкий А. Л. Социальна психологія: учебник для бакалавров. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 408 с.
  47. Социальная психология / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1987. – 224 с.
  48. Столяренко Л.Д. Социальна психологія: краткий курс лекций / Л.Д. Столяренко, А. Столяренко. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 219 с.
  49. Толстых Н.Н. Социальная психология развития: учебник для бакалавриата и магистратуры / под ред. Н.Н. Толстых. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 603 с.
  50. Фальковська Л.М., Шмиглюк О.Г. Методичні рекомендації з курсу «Соціальна психологія» / [уклад. Фальковська Л.М., Шмиглюк О.Г.]. – Житомир, 2015. – 95 с.
  51. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб.: Изд-во "Питер", 2000. – С. 19-55.
  52. Цветков В.Л. Психология конфликта. От теории к практике: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности "Юриспруденция" / В.Л. Цветков. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 183 с.
  53. Чалдини Р. Психология влияния. – СПб.: Питер, 2000. – 272 с.
  54. Червинская К.Р. Методика интерперсональных отношений: опыт эксплицирования знаний эксперта-психолога, интерпретационные схемы. Методическое пособие. – СПб.: Речь, 2008. – 160 с.
  55. Шериф М. Ситуации социального воздействия // Психология социальных ситуаций: Хрестоматия / Сост. и общ. ред. Н.В. Гришиной. – СПб.: Питер, 2001. – С. 165-178.
  56. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. – М.: Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 200. – 512 с.
  57. Ядов В.А. Личность как предмет изучения // Социальная психология в трудах отечественных психологов / Сост. А.Л. Свенцицкий. – СПб.: Питер, 2000. – С. 70-76.

«Вікова психологія»

1. Вікова психологія / За ред. Г.С. Костюка. – К.: Рад. школа. – 1976, – 272 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчу та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
3. Возрастная и педагогическая психология: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1973. – 288 с.
4. Возрастная и педагогическая психология: учеб. пособие для пед. ин-тов / Под ред. М.В. Гамезо и др. – М.: Просвещение, 1984. – 256 с.
5. Детская психология: учеб. Пособие / Под ред. Я.Л. Коломинского, Е.А. Панько. – Мн.: Университетское, 1988. – 399 с.
6. Крайг Г. Психология развития. – СПб.: Питер, 2000. – 992 с.
7. Крэйн У. Теории развития. Секреты формирования личности. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 512 с.
8. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. – К.: Вища школа, 1974. – 355 с.

9. Мухина В.С. Детская психология.: Учеб. для студентов пед. ин-тов / Под ред. Л.А. Венгера. – М.: Просвещение, 1985. – 272 с.
10. Ньюкомб Н. Развитие личности ребенка. – СПб.: Питер, 2002. – 640 с.
11. Основи практичної психології: підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. – К.: Либідь, 1999. – С. 440 – 446.
12. Приходько Ю.О. Нариси становлення та розвитку дитячої психології: навч. посібник для вищих навч. закладів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. – 205 с.
13. Психология возрастных кризисов: хрестоматия / Сост. К.В. Сельченко. – Мн.: Харвест, 2000. – 560 с.
14. Психология старости и старения: хрестоматия / Краснова О.В., Лидерс А.Г. – М.: Академия, 2003. – 413 с.
15. Психология человека от рождения до смерти. – СПб.: Прайм – ЕВРОЗНАК, 2002.

«Експериментальна психологія»

1. Гильбух Ю.З. Проблема валидности эксперимента в психологии // Психологический журнал. – 1987. – Т.8. – № 4. – С. 117-126.
2. Гласс Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. – М., 1976. – 495 с.
3. Головаха Е.И., Кроник А.А. Психологическое время личности. – К.: Наукова думка, 1984. – 207 с.
4. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: навчальний посібник. – Житомир, 2005. – 94 с.
5. Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень // Практична психологія та соціальна робота. – № 3. – 2005. – С.18-23.
6. Готтсданкер Ф. Основы психологического эксперимента: учеб. пособие: пер. с англ. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 464с.
7. Гудвин Дж. Исследование в психологии: методы и планирование. – СПб.: Питер, 2004. – 558 с.
8. Джуэлл Л. Индустриально-организационная психология: учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
9. Дзуки Е. Введение в методологию социально-психологического исследования. – Милан-Новосибирск: Миланский католический университет, 1997. – 71 с.
10. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
11. Зейгарник Б.Ф. Патопсихология. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986. – 288с.
12. Зинченко В.П., Смирнов С.Д. Методологические вопросы психологии. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 128 с
13. История становления и развития экспериментально-психологических исследований в России / Под. ред. Б.Ф. Ломова. – М.: Наука, 1990. – 213 с.
14. Клиническая психология / Под ред. М. Перре, У. Бауманна. – СПб.: Питер, 2003. – 1312 с.
15. Корнилова Т.В. Экспериментальна психологія: Теорія і методи: учебник для вузов. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 381 с.
16. Крайг Г. Психология развития. – СПб.: Питер, 2000. – 992 с.
17. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях. – СПб: “Социально-психологический центр”, 1996. – С. 32.
18. Мартин Д. Психологические эксперименты. – СПб.: ЕВРОЗНАК, 2002. – 480 с.
19. Миллер С. Психология развития: методы исследования. – СПб.: Питер, 2002. – 464 с.
20. Мошкова Б.Ю. Биографический метод и проблема личности ученого // Вопросы психологии. – 1994. – № 2. – С. 131-141.
21. Музика О.Л. Курсові роботи з психології. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 104 с.
22. Панина Н.В. Технологии социологического исследования. – К.: Институт социологии НАН Украины, 1998. – 280 с.
23. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии: Учеб. Пособие. // Под общей ред. Крылова А.А., Маничева С.А. – СПб.: Питер, 2000. – 560 с.
24. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології: навчально-методичний посібник. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 204 с.
25. Роговин М.С. Метод наблюдения и деятельность наблюдателя // Вопросы философии. – 1988. – № 7. – С. 93-104.
26. Рубахин В.Ф., Рябов В.Б. Вопросы формализованного описания лабораторного психологического эксперимента // Психологический журнал. – 1983. – Т.4. – №2. – С. 126-141.
27. Рубинштейн С.Я. Экспериментальные методики патопсихологии и опыт применения их в клинике. – М.: Апрель-Пресс, издательство Института психотерапии, 2004. – 224 с.
28. Селье Г. От мечты к открытию: Как стать ученым. – М.: Прогресс, 1987. – 368 с.
29. Солсо Р.Л., Джонсон Х.Х., Бил М.К. Экспериментальная психология: практический курс. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 528 с.
30. Фресс Поль, Пиаже Жан Экспериментальная психология. – М.: Прогресс, 1966. – С. 100.
31. Хок Р. 40 исследований, которые потрясли психологию. Секреты выдающихся экспериментов.

- СПб.: “Прайм-Еврознак”, 2003. – 416 с.
32. Чернышев А.П. Лабораторный эксперимент в социально-психологическом исследовании организованности коллектива // Психологический журнал. – 1980. – Т.1. – № 4. – С. 84-95.
  33. Эксперимент и квазиэксперимент в психологии: учебное пособие / Под. ред. Т.В. Корниловой. – СПб.: Питер, 2004. – 254 с.

ПЕРЕЛІК БАЗОВИХ МЕТОДИК, ВПРАВ ТА ТЕХНІК ДО КУРСІВ

Соціальна психологія	– Опитувальника Т. Лірі (в адаптації Л.М. Собчик)
Експериментальна психологія	– Стандартизована процедура планування психологічних експериментів за Д. Кемпбелом – Спостереження за Корніловою
Загальна психологія	– Соціометрія Дж.Морено – Референтометрія
Вікова психологія	– Шкала оцінки психічного розвитку дитини В. Манової-Томової (від 4 до 52 тижнів, від 1 до 3 років) – Тест смисложиттєвих орієнтацій О.М. Лєнтьєва
Диференційна психологія	– Методика експрес-діагностики властивостей нервової системи за психомоторними показниками Є.П. Ільїна – Методика багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттелла (форма С)
Математичні методи у психології	– U-критерій Манна-Уїтні – критерій знаків

III Приклад професійно-орієнтованого завдання

Ви працюєте психологом в школі, до Вас на консультацію прийшов класний керівник 9 класу: «У нас у класі є дуже несимпатичний хлопець Юрій, він всіх дратує, тому що зайнятий тільки собою, увесь час розповідає про свої успіхи, про батьківську іномарку, про те, яка в них велика квартира і де він відпочиває: то на Кіпрі, то на Гавайях. В класі з нього всі сміються, а мені дуже неприємно, хоч Юрій і не мій друг, але я знаю, що він себе так поводить, бо в нього не має друзів. Як мені бути в такій ситуації? Може поговорити з Юрієм чи як?»

Обов'язкова програма при виконанні завдання

1. Сформулюйте проблему у психологічних термінах (підберіть літературу, проаналізуйте власний досвід у виконанні завдання, сформулюйте проблемні моменти та шляхи їх усунення, складіть детальний план роботи психолога).
2. Вивчіть особливості особистості школяра Юрія. В ході дослідження скористайтесь діагностичною процедурою Т. Лірі. Результати представте у вигляді дискограми та якісного аналізу за факторами «домінування-підкорення» та «агресивність-дружність».
3. Змоделюйте фрагмент консультативної бесіди із Юрієм, де ви повідомляєте йому отримані результати та надаєте рекомендації.
4. Здійсніть самоаналіз та підсумкову рефлексію виконання Вами професійно-орієнтованого завдання та складіть програму саморозвитку.

Критерії оцінювання теоретичної частини (тестування)

Рівень завдання	Кількість завдань	Сума балів
I рівень	8	3
II рівень	8	7
III рівень	7	10
IV рівень	7	20
Всього:	30	40

Критерії успішності виконання професійно-орієнтованого завдання

Додатково до 10 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Використання програм Intel: Power Point (для створення мультимедійних презентацій), McExcel (для створення таблиць, діаграм та графіків), Statistika (для здійснення статистичної обробки результатів, створення таблиць, графіків тощо).
46-50 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Проблема сформульована із використанням психологічних категорій в межах специфіки завдання. У форматі діалогу продемонстровано вміння налагоджувати контакт із клієнтом, укласти психологічний контакт, доречно використовувати техніки проведення первинного інтерв'ю. • Визначено напрямки практичної роботи з обґрунтуванням. Наявний аналіз власного досвіду виконання подібних завдань, що охоплює всі модулі і теми реально вивчених дисциплін. • У переліку літератури акцентується увага на аналізі фахової, вузькоспеціалізованої літератури, періодичних видань та інтернет-джерел із вказаної проблеми. • План виконання завдання відображає всі необхідні етапи роботи, використані методи і процедури. • В описі проблемних моментів наявні вказівки на можливі причини їх виникнення, представлений опис можливостей їх уникнення. • Бланки дослідження адаптовані до специфіки завдання, їх кількість відповідає запиту, наявна правильно заповнена зведена таблиця. • Процедура проведення дослідження дотримана. Дослідження проведене правильно, без помилок. • Кількісна та якісна обробка результатів виконані правильно та за усіма показниками. • Представлена інтерпретація результатів є вичерпною. • Програма надання психологічної допомоги включає консультативної бесіди, тренінгу із використанням технік, методик психотерапевтичної роботи. Продемонстровано вміння представляти результати дослідження клієнту, надавати психологічну підтримку. • Самоаналіз містить підсумкову рефлексію позитивних моментів і програму саморозвитку, яка передбачає виявлення основних труднощів під час виконання завдань, план заходів і критеріїв саморозвитку.
41-45 балів	<ul style="list-style-type: none"> • Проблема сформульована із використанням психологічних категорій в межах специфіки завдання. У форматі діалогу продемонстровано вміння налагоджувати контакт із клієнтом, укласти психологічний контакт. • Визначено напрямки практичної роботи з обґрунтуванням. • Наявний аналіз власного досвіду виконання подібних завдань, що охоплює всі модулі і теми реально вивчених дисциплін. • У переліку літератури представлені не лише підручники, посібники і словники, але й фахова, вузькоспеціалізована література із вказівкою на основні тези, що стосуються проблеми. • План виконання завдання відображає всі необхідні етапи роботи, використані методи і процедури. • В описі проблемних моментів наявні вказівки на можливі причини їх виникнення, представлений опис можливостей їх уникнення. • Бланки дослідження адаптовані до специфіки завдання, їх кількість відповідає запиту, наявна правильно заповнена зведена таблиця. • Процедура проведення дослідження дотримана. Дослідження проведене правильно, без помилок. • Кількісна та якісна обробка результатів виконані правильно та за усіма показниками. • Представлена інтерпретація результатів є вичерпною. • Програма надання психологічної допомоги включає консультативної бесіди, тренінгу із використанням технік, методик психотерапевтичної роботи. • Самоаналіз містить підсумкову рефлексію позитивних моментів і програму саморозвитку, яка передбачає виявлення основних труднощів під час виконання завдань і план заходів для саморозвитку. • Завдання оформлено відповідно до вимог.

<p>36-40 бали</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Проблема сформульована із використанням основних психологічних категорій в межах специфіки завдання. ● Визначено напрямки практичної роботи з обґрунтуванням. ● Наявний аналіз власного досвіду виконання подібних завдань, що охоплює всі модулі реально вивчених дисциплін. ● У переліку літератури представлені підручники і посібники і словники, основні тези яких прив'язані до завдання. Використання фахової та періодичної літератури є обмеженим. ● План виконання завдання відображає всі необхідні етапи роботи без вказівки на ресурси. ● В описі проблемних моментів наявні вказівки на можливі причини їх виникнення, але відсутній опис можливостей їх уникнення. ● Бланки дослідження адаптовані до специфіки завдання, їх кількість відповідає запиту, зведена таблиця заповнена з окремими помилками. ● Процедура проведення дослідження дотримана. ● Кількісна та якісна обробка результатів виконані правильно та за усіма показниками. ● Зроблено інтерпретацію результатів. Інтерпретація містить узагальнену характеристику досліджуваного явища, визначено закономірності та тенденції його розвитку. ● Опис підсумкового етапу в цілому відображає результати досліджень. ● Зміст та форми психологічної допомоги представлені неповно, хоча наявні тези консультації. ● Самоаналіз неповний. Програма саморозвитку частково відображає специфіку завдання. ● У тексті є незначні стилістичні та граматичні помилки. ● Завдання оформлено відповідно до вимог.
<p>31-35 бали</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Проблема сформульована із використанням основних психологічних категорій безвідносно до специфіки завдання. ● Визначено напрямки практичної роботи з обґрунтуванням. ● Наявний аналіз власного досвіду виконання подібних завдань, але він не охоплює всі модулі реально вивчених дисциплін. ● У переліку літератури представлені здебільшого підручники і посібники, основні тези яких прив'язані до завдання. ● План виконання завдання є фрагментарним і відображає всі необхідні етапи роботи без вказівки на ресурси. ● В описі проблемних моментів відсутні вказівки на можливі причини їх виникнення. ● Бланки дослідження не адаптовані до специфіки завдання, їх кількість відповідає запиту, зведена таблиця заповнена з окремими помилками. ● Процедура проведення дослідження дотримана. Є помилки у процедурі проведення дослідження, які не вплинули на результати. ● Є поверхневий протокол дослідження, заповнений власноруч дослідником. ● Кількісна та якісна обробка результатів виконані правильно, але поверхово. ● Зроблено інтерпретацію результатів, яка є розширеним варіантом якісного аналізу. ● Опис підсумкового етапу не презентує повною мірою результати досліджень. ● Зміст та форми психологічної допомоги представлені неповно. ● Самоаналіз неповний. Програма саморозвитку не прив'язана до специфіки завдання. ● У тексті є незначні стилістичні та граматичні помилки. ● Завдання оформлено відповідно до вимог.
<p>26-30 балів</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Проблема сформульована із використанням основних психологічних категорій безвідносно до специфіки завдання. ● Визначено напрямки практичної роботи без обґрунтування. ● Наявний аналіз власного досвіду виконання подібних завдань, але він не охоплює всі реально вивчені дисципліни. ● У переліку літератури представлені здебільшого підручники і посібники, основні тези

	<p>яких слабо прив'язані до завдання.</p> <ul style="list-style-type: none"> • План виконання завдання є фрагментарним і відображає лише очевидно необхідні етапи без вказівки на ресурси. • Проблемні моменти не передбачені. • Бланки дослідження не адаптовані до специфіки завдання, їх кількість не відповідає запиту, зведена таблиця заповнена помилково. • Процедура проведення дослідження дотримана. Є помилки у процедурі, які не вплинули на результати. • Є поверхневий протокол дослідження, заповнений власноруч дослідником. • Кількісна та якісна обробка результатів виконані правильно, але поверхнево. • Зроблено інтерпретацію результатів, яка є повторенням якісного аналізу. • Опис підсумкового етапу не презентує повною мірою результати досліджень. • Зміст та форми психологічної допомоги представлені некоректно або неповно. • Самоаналіз неповний. Програма саморозвитку відсутня. • У тексті є незначні стилістичні та граматичні помилки. • Завдання оформлено відповідно до вимог.
0-25 балів	Є помилки у процедурі проведення, які вплинули на результат дослідження.